

Çelik, R. (2025). Çağatay Türkçesi ve klasik edebiyat geleneğiyle yazılmış iki na't-ı şerif. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 383-402.

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ VE KLASİK EDEBİYAT GELENEĞİYLE YAZILMIŞ İKİ NA'T-I ŞERİF*

Ramazan ÇELİK**

Öz: Türk edebiyatında Hz. Peygamber (sav) sevgisi ile yazılmış şiirler önemli bir yere sahiptir. Onunla alakalı sîret, miraciyye, mevlid gibi tahkiyeli anlatımı ön planda olan manzumelerin yanında edebî yönü güçlü na'tlar da yazılmıştır. İslam edebiyatlarında Hz. Peygamber'i methetmek, ondan şefaât talep etmek, onun güzel vasıflarını anlatmak maksadıyla yazılan şiirlere na't adı verilmiştir. Na'tlar ilk olarak Arap edebiyatında görülmüş ardından Fars ve Türk edebiyatlarına geçmiştir. Bu şiirler, Osmanlı sahasında gelişen klasik Türk şiiri geleneğinde olduğu gibi Doğu Türkçesi ile yazılan metinlerde de görülmüştür. Çalışmada, Çağatay Türkçesi ile biri muhammes diğeri müseddes nazım şekliyle yazılmış iki na't incelenmiştir. Herhangi bir çalışmaya konu olmayan ve yazılı kaynaklarda şimdiye kadar rastlanmayan na'tlardan birincisi Muharrem Şah adlı kimliği henüz tespit edilemeyen bir şaire, diğeri ise Meşreb'e (ö. 1711) aittir. Çalışma ile Hz. Peygamber sevgisinin Doğu Türkleri arasında nasıl ma'kes bulduğu irdelenmeye çalışılmıştır. Şefâat-nâme türüne ait özellikleri de barındıran her iki na't şekil, muhteva, dil ve anlatım özellikleriyle incelenmiştir. Çalışmanın sonunda transkripsiyon alfabesi ile na'tların orijinal metinleri ve bu metinlerin günümüz Türkçesine aktarılmış hâli verilmiştir. Bu vesile ile Çağatay Türkçesiyle kaleme alınan ve yazılı kaynaklarda rastlanmayan iki na't-ı şerif, ilim âleminin istifadesine sunulmuş ve bu alandaki literatüre katkı sağlamaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Çağatay Türkçesi, Muharrem Şah, Şah Meşreb, Manzum Dinî Türler, Na't, Şefâat-nâme.

TWO NA'T-I SHARİFS WRITTEN IN ÇAĞATAY TURKISH AND CLASSICAL LITERARY TRADITION

Abstract: Poems written with the love of the Prophet (pbuh) have an important place in Turkish literature. In addition to verses with narrative narrative such as sîret, miraciyye and mawlid, na't poems with a strong literary aspect were also written about him. In Islamic literatures, the poems written to praise the Prophet, to ask for his intercession, and to describe his beautiful qualities are called na't. Na't poems were first seen in Arabic literature and then passed to Persian and Turkish literatures. These poems were seen in the classical Turkish poetry tradition that developed in the Ottoman field as well as in texts written in Eastern Turkish. In this study, two na't written in Chagatai Turkish, one in the form of muhammes and the other in the form of museddes, are analyzed. The first na't, which has not been the subject of any study and has not been encountered in written sources so far, belongs to a poet named Muharrem Shah, whose identity has not yet been determined, and the other belongs to Meşreb (d. 1711). With this study, it has been tried to examine how the love of

* Bu çalışma, 10-15 Şubat 2025 tarihleri arasında Taşkent/Özbekistan'da düzenlenen II. Uluslararası Türk Dünyası Genç Akademisyenler Kongresi'nde aynı adla sunulan özet bildirinin genişletilmiş hâlidir.

**Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, ramazancelik129@gmail.com

 ORCID ID: 0000-0002-0048-0126

the Prophet Muhammad found a home among the Eastern Turks. Both na't, which also have the characteristics of the genre of Şefâat-nâme, are analyzed in terms of form, content, language and expression. At the end of the study, the original texts of the na't with transcription alphabet and the translations of these texts into today's Turkish are given. On this occasion, two na't-i şerifs written in Chagatai Turkish and not found in written sources have been presented to the benefit of the scholarly world and an attempt has been made to contribute to the literature in this field.

Keywords: Classical Turkish Literature, Chagatai Turkish, Muharrem Shah, Shah Mashreb, Manzum Religious Genres, Na't, Şefaat-nâme.

Dinî konularda yazılan edebî eserler içinde bilhassa Hz. Peygamber (sav) hakkında yazılan türler, hem nitelik hem de nicelik bakımından önemli bir yere sahiptir. Diğer İslam edebiyatlarında olduğu gibi Türk edebiyatında da Hz. Peygamber'in neredeyse her hâli, her fiili, her sözü hakkında bir edebî tür oluşmuştur. Onun doğumu, hayatı, savaşları, hicreti, sözleri, mucizeleri, fiziki ve ahlaki özelliklerinin her biri hakkında bir edebiyat türü vücuda gelmiştir. Bu alanda mevlid, siyer, gazavat-nâme, hicret-nâme, kırk hadis, mucizât-nâme, mirâc-nâme, hilye, şemâil, şefâat-nâme gibi onlarca edebî tür yazılmıştır.¹ Türk İslam edebiyatı geleneğinde hemen her şair, Hz. Peygamber hakkında bir ya da birkaç şiir kaleme almıştır. Allah'ın "Habibim" diye hitap ettiği Resul'ünü, İslam âlim ve şairleri de sevgili olarak görmüşler; onun aşkıyla asırlar boyu birçok eser kaleme almışlardır. Âmil Çelebioğlu bu hususu şöyle vurgular:

"Hz. Peygamberle alakalı bir edebiyatın teşekkülünde ona olan sonsuz ve samimi bir muhabbet ve aşkın tesiri bilhassa rol oynamıştır. O, *Habibullah* sıranın mazharı olarak aynı zamanda *Habib-i ibad* olmuştur. Dolayısıyla bazı âşıkane şiirlerde güzellik ülkesinin padişahı, yani sevgiliden maksad haddizâtında Hazret-i Peygamber'dir. Zira o, asla solmayan bir gül, emsâli bulunmayan ebedi bir sevgilidir. Hiç bir sevgili onunla mukayese edilemez." (Çelebioğlu, 1998, s. 357).

Hazret-i Peygamber hakkında yukarıda zikri geçen mevlid, siyer gibi tahkiyeli anlatımı ön planda manzumelerin yanında edebî yönü güçlü na'tlar da yazılmıştır (Çelebioğlu, 1994, ss. 39-40). Nitekim bu çalışmada na't türünün tarihi gelişimi ve örnekleri hakkında bilgi verildikten sonra Çağatay edebiyatı sahasında yazılmış iki na't-ı şerif ele alınmıştır. Çalışma vesilesiyle Çağatay Türkçesiyle yazılmış iki na't metninin literatüre kazandırılmasının yanında Türkçenin doğusuyla batısıyla bütünlüklü bir dil ailesi olduğu hususu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada ele alınan na't-ı şerifler, hem nazım şekilleri hem muhtevaları hem de şairlerinin kimliği bakımından dikkat çekicidir. Bunlardan ilki Muharrem Şah adlı bir Özbek şaire aittir ve muhammes nazım şekliyle kaleme alınmıştır. İkinci na't ise *Meşreb* mahlasıyla bilinen Özbek şaire ait olup müseddes nazım biçimindedir. Manzumeler, Hz. Peygamber'e duyulan aşk ve saygıyı dile getiren içli bir söyleyişe sahip olup klasik edebiyatın biçim ve mazmun dünyasını yansıtan örneklerdir. Her iki na't da, Hz. Peygamber'i överken aynı zamanda şairin günahkâr kimliğini öne çıkararak ve ümmetin asiliğine vurgu yaparak şefaat dileğinde bulunması yönüyle, şefâat-nâme türünün de izlerini taşımaktadır. Böylece bu şiirlerde na't ve şefâat-nâme türleri iç içe geçmiştir.

Şiirlerin bugüne kadar herhangi bir çalışmada ele alınmamış olması, bu na'tları hem edebiyat tarihi açısından hem de tasavvufi ve dinî metin geleneği bakımından orijinal ve kıymetli metinler hâline getirmektedir. Bu bağlamda, söz konusu eserlerin metin aktarımı, şekil ve muhteva incelemesi, dil özellikleri ve edebî değeri üzerine yapılacak çalışma, klasik Türk şiiri içinde na't türünün gelişimi açısından yeni bakış açıları sunacaktır. Bu çalışmanın amacı literatürde yer almayan bu iki na'tı gün yüzüne çıkarmak, onları ilim âlemine tanıtmak ve Hz. Peygamber sevgisinin klasik edebiyattaki yansımalarına Çağatay Türkçesi çerçevesinden katkı sağlamaktır.

¹ Hz. Peygamber hakkında türlere dair bk. (Yeniterzi, 1993; Kaplan, 2010; Çetişli, 2012; Güneş, 2014).

1. Na't Türü ve Edebiyatımızdaki Yeri

Hız. Peygamber sevgisini işleyen şiirlerin başında na'tlar gelir. Na'tın lügat manası “medih ve sena ile beraber tarif ve tavsif, bir şeyi methederek anlatmak”tır (Şemsettin Sami, 2019, s. 1464; Devellioğlu, 2001, s. 809). Ayrıca na't, vassfedilen bir şeydeki sadece iyi ve güzel yönleri anlatmak, olumsuz özelliklere yer vermemektir (Şener, 1986, s. 147). Edebiyatta ise genellikle Hız. Peygamber'in özellikleri üzerine yazılan, onu övmek ya da ona olan sevgiyi dile getirmek maksadıyla kaleme alınan şiirlere bu ad verilir. Arapça bir kelime olan na'tın çoğulu “nu'ût”tur. Na't yazmakla ünlenmiş kişilere na't-gû (na't söyleyen), na't okuyan kimselere de na't-hân (na't okuyan) denir. Na'tlar daha çok kaside nazım şekli ile yazılmışsa da gazel, terki-i bend, musammat, rubai ve tuyuğ nazım şekilleriyle yazılan örnekleri de vardır. Na'tlar ilk olarak Arap edebiyatında görülmüş onlardan Fars edebiyatına ardından da Türk edebiyatına geçmiştir (Pala, 1999, s. 309). Na't yerine medh, medâyh ve sitayiş kelimeleri de kullanılmıştır (Şener, 1986, s. 174). Diğer peygamberler, dört halife ve din büyükleri hakkında yazılan şiirlere de na't adı verilmekle beraber bu kelimenin en meşhur anlamı Hız. Muhammed'i metheden şiirlerdir (Yeniterzi, 2015, s. XIII). Genel olarak Hız. Peygamber hakkında yazılanlara *na't-ı şerif*, hulefâ-yi râşidînle ilgili olanlara *na't-ı çâr-yâr* ve Hız. Ali hakkında yazılanlara *na't-ı Ali* denir (Şener, 1986, s. 147). Bu şiirler, mürettep eserlerin baş tarafında, münacatlardan sonra yer almakla beraber divanda herhangi bir gazel ya da farklı bir nazım şekliyle yazılan şiirler de na't nevinden yazılmıştır (Çelebioğlu, 1998, s. 357).

Na'tlarda genel olarak benzer konular üzerinde durulur. Hız. Peygamber'e olan sevgi, saygı, aşk ve muhabbet dile getirildikten sonra onun beşeriyetin en hayırlısı olduğu, kâinatın onun yüzü suyu hürmetine yaratıldığı vurgulanır. Onun ulaştığı makama hiçbir beşerin ulaşamayacağı, Hakk'ın habibi olduğu dile getirilir. Bununla beraber şakku'l-kamer, Miraç gibi mucizelerine yer verilir. Hız. Peygamber'den şefaât talebi dile getirilir (Şener, 1986, s. 150).

Hız. Muhammed'in (sav) peygamberliğinden 7 asır önce yaşayan Es'ad Ebû Kerîb el-Himyerî'nin “Şüphesiz, yaratıkları yoktan var eden Allah tarafından bir resul, bir elçi olan Ahmed'e şehadet ederim. Ömrüm onun ömrüne yetişse ona vezir (yardımcı) olur, aynı zamanda amca-oğlu olurum. Düşmanlarına karşı kılıçla savaşır, sinesinden bütün elem ve kederi siler, ferahlatırdım.” mealindeki sözleri na't türünün ilk örneği olarak kabul edilir (Yeniterzi, 1989, s.6; Canım, 2014, s. 173). Hız. Peygamber'in hayatında, na't türünde kaleme alınan ilk eser ise Ka'b b. Zühre'nin “Bânet Suâd” adlı kasidesidir. Ondan sonra Hassan b. Sâbit, Abdullah b. Revaha, Ka'b b. Mâlik gibi sahabeler na't yazmışlardır. Ka'b b. Zühre şiirini Hız. Peygamber'in huzurunda okumuştur. Şiirin “Muhakkak ki Allah'ın elçisi, Allah'ın nuruyla hak ve hidayete ulaşılan keskin kılıçlardan bir kılıçtır.” bölümünü okuyunca Hız. Peygamber fevkalade memnun olmuş ve “Bürde” adlı hırkasını şaire hediye etmiştir. Bunun üzerine şiir *Kaside-i Bürde* adıyla meşhur olmuş ve Hız. Peygamber hakkında methiye şiirleri yazma geleneği böylece başlamıştır (Yeniterzi, 2015, s. XIV). Bürde kasidesi İslam edebiyatlarında bir çığır açmış; bu şiirin nazireleri, şerhleri, taştirleri, tazminleri yapılmış; bu şiirler Türkçe, Farsça, Urduca, Fransızca, Almancaya tercüme edilmiştir (Canım, 2014, s. 174).² Arap edebiyatında Busîrî, İbni Nebâte el-Mısırî, İbn Haccetî'l-Hamevî; Fars edebiyatında Hakîm Senâyî, Nizâmî, Ferîdüddin Attâr, Molla Câmî önemli na't şairlerinden bazılarıdır.

Türk edebiyatında na't türünün ilk örneği İslami Dönem'in ilk eseri *Kutadgu Bilig*'de görülür. Eserdeki on beş beyitlik bölüm na't özelliği gösterir. *Atabetü'l Hakayık* ve *Divan-ı Hikmet*'te de na't bölümleri vardır. Hem halk edebiyatında hem de klasik Türk edebiyatı geleneğinde birçok şairimiz na't kaleme almış ve peygamber sevgisini şiirleriyle ifade etmişlerdir. Divan ve mesnevilerde tevhit ve münacatlardan sonra na't yazmak şairler için gelenek hâlini almıştır. Na'tlar, divanlarda kaside nazım şekliyle yazıldıkları hâlde

² Bürde kasidesi hakkında yapılan bazı çalışmalar için bk. (Şener, 1995; Mermer, 2018; Ayçiçeği, 2024).

mesnevilerde genellikle mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Divan tertibinde na'tlara yer verilmesinin sebepleri hakkında Emine Yeniterzi şunları söyler:

“Dîvan şairlerimizi Hz. Peygamber’in medhinde ve vasfında na'tlar yazmaya sevk eden âmillerin başında bu tertip özelliği gelirken büyük nisbette sevgiye ve sevgiliye hasredilen edebiyatımızda na'tların sevgiyi terennüme müsait bir tür olması, hem Allah'ın hem de insanların sevgilisi olan Hz. Muhammed'e na'tlar vasıtasıyla muhabbet ve hürmet hislerinin ifade edilmesi ayrıca şefaât talebi gibi sebepler mevcuttur.” (Yeniterzi, 2015, s. XXII).

Peygamber sevgisi İslam şairlerinin dilinde na't-ı şerifler yoluyla asırlardan nesillere aktarılmıştır. Nitekim Sezai Karakoç bu konuda şu görüşü dile getirir: “İnsanın ufku mümindir. Müminin ufku Peygamber. Peygamberin ufku da mutlak gerçeklerin habercisi her peygamberi şahsiyetinin katlarında bir yaprak gibi bulunduran Son Peygamber... Peygamber nasıl insanın ufkuydu, na't da şiirin ufkudur.” (Karakoç, 1997, s. 92). Fuzûlî'nin *Su Kasîdesi*, Şeyh Gâlib'in *müseddes na't-ı şerîfi*, Arif Nihat Asya'nın *Naat'ı* ve günümüz şairlerinden Nurullah Genç'in *Yağmur* adlı şiiri en tanınmış na'tlardandır. Yunus Emre, Dede Ömer Ruşenî, Şemseddin Sivasî, Erzurumlu İbrahim Hakkı gibi mutasavvıf şairlerin yanında Süleyman Çelebi, Âşık Paşa, Yazıcıoğlu Mehmet, Yahya Nazim, Fuzûlî, Şeyh Gâlib gibi klasik Türk şairleri; Ziya Paşa, Muallim Naci gibi Tanzimat şairleri; Mehmet Akif Ersoy, Yaman Dede, Ali Ulvi Kurucu, Sezai Karakoç gibi Cumhuriyet Dönemi şairiyle beraber daha pek çok sanatçımız bu vadiye şiir yazmıştır. Hz. Peygamber sevgisi ile na't yazma geleneği bugün de devam etmektedir. Muhsin İlyas Subaşı, Mustafa Rûhî Şirin, Alim Yıldız na'tı olan günümüz şairlerindedir. Bazı şairler na't yazmaya devam ederken kimi yazarlar tarafından na't antolojileri hazırlanmakta (Yeniterzi, 2015; Vedat Ali Tok, 2005), na't şerhleri yapılmaktadır (Tok, 2005). Akademisyen/şairlerimizden Hüseyin Akkaya'nın *Hüzün Temrinleri* adlı na'tından alınmış şu mısralar, günümüz Türk şiirinde Peygamber sevgisini yansıtmaları bakımından dikkate değerdir:

*Yara bende yara bende yara yâr
Çare sende çare sende çare yâr
Ne yerim var ne yurdum var ne kimsem
Nere gidem nere gidem nere yâr*

*Yana geldim yana geldim yana yâr
Sana geldim sana geldim sana yâr
Gün tepeye ter boğaza gelende
Bir bakışla iltifat et bana yâr*

Efendim efendim canım efendim (Akkaya, 2017, s. 32).

2. Çağatay Edebiyatında Na't

Na'tlar Türklerin yaşadığı geniş coğrafyada, hem Doğu hem de Batı Türklerinin Hz. Peygamber sevgisini dile getirdiği şiir türüdür. Anadolu sahasında süren na't geleneğinin yanında Çağatay sahasındaki Türkistan bölgesinde de peygamber sevdasının şiirdeki tezahürü olan na'tların birçok örneğine rastlanmaktadır. On beşinci yüzyılda bu vadideki en önemli isim Ali Şîr Nevâyî'dir. Klasik Çağatay edebiyatının teşekkülünde önemli rolü olan Nevâyî beş divanında da na'tlara yer vermiş, divanlarının gazeliyat bölümünde harf değişikçe her harfle ilgili dinî temalı bir şiirin özellikle de na'tın olmasına özen göstermiştir. Ayrıca âşıkane görünen birçok gazeli na't özelliği taşımaktadır. Hamsesini oluşturan her mesnevisinde na'tlara yer vermekle beraber bu geleneği mensur eserlerinde de sürdürmüştür. Ali Şîr Nevâyî, Çağatay edebiyatında divan, mesnevi ve mensur eserlerinde yer verdiği birçok na't örneğiyle *na't şairi* ünvanına lâyık görülmüştür. Nevâyî'nin na'tlarında onun şiir kudreti ve şairlik yeteneği net bir şekilde görülmektedir. Nevâyî'den sonra Türkistan coğrafyasında na't yazma geleneği şairler tarafından büyük bir iştiaqla devam etmiştir. On altıncı asırda Şeybânî, Ubeydullah Han, Bâbur Şah ve Kâmrân Mirzâ bu coğrafyada na't yazan güçlü şairlerdir (Yeniterzi, 2015, s. XVIII). On yedinci asırdan sonra yerini modern Özbekçeye bırakan Çağatay Türkçesi ile na'tlar

yazılmaya devam edilmiştir. Bu çalışmaya na‘tıyla konu olan Şah Meşreb de on yedinci yüzyılın ortaları ile on sekizinci yüzyılın başları arasında yaşayan Özbek şairidir. Çalışmadaki bir diğer şiirin şairi olan ve henüz hayatı hakkında bilgi tespit edilemeyen Muharrem Şah’ın da Nevâyî çizgisini sürdürerek başarılı na‘t yazar Özbek şairlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.

Na‘tlar hakkında önemli çalışmalar yapan Emine Yeniterzi, Çağatay Türkçesi ile yazılan na‘tlar hakkında şu değerlendirmeyi yapar:

“Kaşgar, Kuzey-doğu ve Doğu Türkçesi ile yazılmış eserlerdeki na‘tların hem şekil, hem de muhteva yönüyle Osmanlı Türkçesi ile yazılan na‘tlarla hiçbir değişiklik arz etmediğini söyleyebiliriz. Aradaki tek fark dil hususiyetleri olmuştur. Buna göre Türklerin yaşadıkları her sahada Hz. Peygamber’e (sav) duydukları sevgiyi, aynı samimiyetle dile getirdiklerini ifade edebiliriz.”(Yeniterzi, 2015, s. XVIII).

Çalışmaya konu olan her iki na‘t da Yeniterzi’nin bu fikrini teyit etmektedir. Çalışmanın sonunda metinleri verilen ve Özbek Türkçesinin dil hususiyetlerini taşıyan her iki na‘t klasik Türk edebiyatı nazım şekilleri ve aruz ölçüsüyle kaleme alınmıştır.

3. Çağatay Türkçesiyle Yazılmış İki Na‘t-ı Şerif

3.1. Kayıt Bilgisi

Na‘tlar; içinde gazel, muhammes, mesnevi, tevbe-nâme, manzum hikâye gibi farklı nazım şekilleri ve türleri bulunan bir mecmuada yer almaktadır. Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Kataloğunda 0115197 numarası ile kayıtlı olan mecmua, 1352/1934 yılında Afganistan’da taş baskı usulüyle basılmıştır. Mecmuadaki bütün metinler Arap alfabesi ile yazılmış, harekesiz talik hatlıdır. *Na‘t-ı Muharrem Şâh* başlıklı ilk şiir mecmuanın 105. sayfasında, *Müseddes-i Şâh Meşreb ‘Aleyhi’r-rahme Şehîd* başlıklı ikinci şiir 107. sayfasında bulunmaktadır.

3.2. Şairleri

Mecmuadaki ilk na‘t Muharrem Şah’a aittir. Şiirin son bendinde “Ahmed-i bî-çâre” şeklinde bir mahlas vardır ancak kaynaklarda *Muharrem Şah* adlı ve *Ahmed* mahlaslı bir şair tespit edilememiştir.

İkinci na‘t Meşreb’e aittir. Şah Rahim Meşreb, son dönem Çağatay edebiyatının meşhur şairlerindendir. 1640/1050 yılında, Özbekistan’ın Nemengân şehrinde doğan şairin asıl ismi Abdurrahim’dir. Ancak daha çok *Baba Rahim* olarak tanınmaktadır (Tolkun, 2001, s. 46). Meşreb mahlasını kendisine şeyhi Afak Hoca vermiştir. İlk eğitimini doğduğu şehirde alan Meşreb, Arapça ve Farsçayı öğrenmiş; bilgisi, zekâsı ve özellikle şiir kabiliyeti ile genç yaşta hocalarının dikkatini çekmiştir. On beş yaşına bastığında “Âşığın ata ve anası olmaz.” diyerek memleketini ve ailesini terk etmiştir. Bundan sonraki hayatında kendini tasavvuf yoluna adayarak ilahi aşkı terennüm eden lirik şiirler yazmış ve Kalenderilik yoluna intisap etmiştir. Bu geleneğin etkisiyle elbiselerini fakirlere vermiş; yarı çıplak bir hâlde, gezgin, bekâr ve derbeder derviş hayatı yaşamıştır. Bununla beraber Meşreb’de ehl-i sünnet itikadının sağlam olduğu görülmektedir. Şeyhi Afak Hoca’nın Kaşgar’daki tekkesinde hizmette bulunmuş, yedi yıl boyunca tekkeye odun ve su taşımıştır. Halkı irşat etmek amacıyla Orta Asya’daki Hoten, Yarkent, Semerkant, Taşkent gibi muhtelif şehirlerde dolaşmıştır. Şeyhi, saz çalıp cezbeli şiirler söyleyen Meşreb’e Hallac-ı Mansur’un makamına eriştiğini ve onun gibi idam edilip aşk şehidi olacağını söyler. Bu keramet gerçekleşir. Hac vazifesini yaptıktan sonra memleketine dönen Meşreb, Belh’e yaptığı bir ziyaret sonrasında bazı aykırı söz ve davranışları yüzünden, ileri gelen kimi devlet adamlarının da kışkırtmalarıyla Belh Valisi Mahmud Katagan Han tarafından 1711/1123 yılında idam ettirilir (Fidancı, 1994, s. XII-XIII; Tolkun, 2001, s. 47). Meşreb’in idamından üç gün sonra Mahmud Katagan’ın da öldüğü rivayet edilir. Meşreb’in mezarı günümüzde Afganistan sınırlarında olan Kunduz şehrinde (Gedik, 2010, s. 5).

Meşreb, Çağatay sahasının gerileme dönemi şairi olarak kabul edilmektedir. Şiirlerinde ilahi aşkı coşkununla dile getiren şair, kendi döneminde ve sonraki zamanlarda büyük bir şöhret kazanmıştır. Öyle ki yaşadığı dönemde şeyh, âlim ve dervişlere verilen *işan* ünvanı ile anılmaya başlanmıştır (Fidancı, 1994, s. XX). Şiirlerinde Hoca Ahmet Yesevî, Mevlânâ, Ali Şîr Nevâyî ve Fuzûlî etkisi görülür (Tolkun, 2001, s. 48). Meşreb çoğunlukla tasavvufi şiirler yazmakla beraber, beşerî aşkı ve sosyal konuları işleyen şiirleri de önemli bir yekûn tutar (Gedik, 2010, s. 9). Şah Meşreb'in *Divan*, *Kitâb-ı Mebde-i Nûr*, *Kimya*, *Hac-nâme* ya da *Şehid-nâme* olarak bilinen dört eseriyle bir *Menâkıp-nâme*'si vardır. Meşreb, klasik Türk şiiri geleneğine bağlı olarak yazdığı Farsça ve Türkçe şiirlerinde daha çok gazel, muhammes, müseddes, terci-i bent, mesnevi, müsemmen, kaside müstezat, murabba gibi nazım şekillerini tercih etmiştir (Fidancı, 1994, s. XX). Nitekim çalışmaya konu olan na'tını de müseddes nazım şekliyle yazmıştır. Türkistan coğrafyasında büyük bir ün kazanan Meşreb'in, hayatı etrafında çeşitli efsanevi rivayetler ortaya çıkmıştır. Halk arasındaki şöhreti vefatından sonra da artarak devam etmiştir. Selahattin Tolkun, Meşreb hakkında yazdığı makalede bu konuyla ilgili şu tespitlere yer verir:

“Şair, aykırı hayatı, hicivciliği ve açık sözlülüğünden dolayı halk tarafından son derece sevilmiş, hayatı hakkında birçok hikâyeler, efsaneler ve rivayetler uydurulmuştur. Hatta Meşreb'in daha doğmadan ana karnında, annesinin pazarda (bazı rivayetlerde komşularına ait) yerdeki üzüm tanesini yemeye kalkması üzerine, konuşarak annesine haram yememesini söylediği rivayet edilmiş ve Meşreb'in henüz ana karnındayken haramdan sakınmasının halka tesiri büyük olmuş, bundan dolayı da henüz ana karnında iken ağlayan çocuklara Meşreb adının konması âdeti ortaya çıkmıştır.”(Tolkun, 2001, s. 48).

3.3. Şekil Özellikleri

Muharrem Şah'ın na'tı muhammes, Şah Meşreb'inki müseddes nazım şekilleriyle kaleme alınmıştır. Beş mısralık bentlerle yazılan muhammesler edebiyatımızda çok kullanılan nazım şekillerindendir. Her konuda yazılabilen bu tür şiirler genellikle 4-8 bent arasında değişmektedir. En fazla beş bentli olanlarına rastlanır. Genellikle aşk konusunun ele alındığı bu türde tabiat, nasihat, övgü, tasavvufi konular da işlenmiştir. Şairler genellikle son bentte mahlaslarına yer verir. Hemen her şair, divanında muhammese yer vermiştir. *Divan*'ındaki 18 muhammesiyle bu nazım şekliyle en çok şiir yazan şairimiz Muhibbî'dir (Saraç, 2007, s. 123; İpekten, 2017, ss. 96-97). Mecmuadaki muhammes-i mütekerrir nazım şekliyle yazılan ilk na't 8 bentten oluşmaktadır. Kafiye şeması aaaaA, bbbbA, ccccA... şeklindedir. *Âsî ümmetge şefâ'at (et) yâ Muhammed Mustafâ* mısraları her bendin sonunda tekrar etmektedir.

Mecmuadaki ikinci na't bir müseddestir. Müseddesler aynı vezinde altışar mısralık bentlerle yazılan şiirlerdir. Bent sayısı 5-7 arasında değişir. Murabba ve muhammeslerden sonra edebiyatımızda en fazla kullanılan musammatlardandır. Halk edebiyatında da kullanılan müseddes nazım şekli, şiirin yazıldığı vezne göre farklı isimlerle anılmıştır. Pek çok klasik Türk şairi en az bir müseddes yazmıştır. Şeref Hanım'ın *Divan*'ında 22 müseddes bulunmaktadır (Saraç, 2007, ss. 135-136; İpekten, 2017, ss. 104-105). Mecmuada bulunan Meşreb'e ait na't 5 bentlik müseddes-i mütekerrirdir. Şiirin kafiye şeması aaaaAA, bbbbAA, ccccAA... şeklindedir. Her bendin sonunda *Senem ümmet[i] bolsang cân diling birlen Muhammed dir/ Şefâ'atdın ümîding bar bolsa tinmey Ahmed dir* mısraları tekrar etmektedir.

3.4. Dil ve Anlatım Özellikleri

Arap alfabesi ile yazılmış na'tlar, Çağatay Türkçesinin dil özelliklerini yansıtmaktadır. “Çağatay dili, Türk dilleri ailesinin Orta Asya grubuna mensuptur. Bu dil, 15. yüzyıl başından 20. yüzyılın başına kadar kullanılan bir edebî dildir. Günümüz Türk şiveleri arasında Özbekçe ve Yeni Uygurca, ona en yakın olanlardır.”(Janos Eckmann, 2005, s. 11). Çağatay Türkçesi, bilhassa Ali Şîr Nevâyî'nin eserlerinde klasik şeklini almış, Orta Asya ve Türkistan'da yaşayan Müslüman Türklerin edebî dili olarak kullanılmaya devam etmiş, 1921 yılından itibaren yerini

modern Özbek Türkçesine bırakmıştır. Çalışmaya konu olan na‘tlar, Çağatay Türkçesi ve devamı olan Özbek Türkçesinin dil özelliklerini taşımaktadır. Her iki na‘tta Farsçanın yoğun etkisinin hissedildiği Güney Özbekçenin dil ve imla hususiyetleri görülmektedir. Aynı mecmuada yer alan şiirler ortak dil özellikleri taşımaktadır. Bu durum, iki şiirin birbirine yakın zaman dilimlerinde yazıldığıyla ilgili bir fikir vermektedir. İkinci şiirin şairi Şah Meşreb’in 1640 ila 1711 yılları arasında yaşadığı bilinmektedir. Bu bilgiden hareketle her iki şiirin de Çağatay Türkçesinin son dönemine ait dil özelliklerini taşıdığı söylenebilir. Şah Meşreb’in diğer bütün şiirlerinde kullandığı dil, mazmunlar ve söz sanatları klasik Türk şiiri ortak dünyasından alınmadır (Fidancı, 1994, s. XIX). Bu özellik, na‘tında da görülmektedir. Şiirdeki *hâk-i pâying tûtiyâ-yı dide, yâr-ı hem-dem* gibi ifadeler bu geleneğin yansımasıdır.

Bunların dışında na‘tların dil özelliklerine bakıldığında genel olarak şunları söylemek mümkündür:

*Na‘tlarda Çağatay Türkçesiyle beraber özellikle Hz. Peygamber hakkındaki nitelemelerde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalara da yer verildiği görülmektedir. Örneğin “reh-nümâ-yı evliyâ, rûz-ı cezâ, garîb-i bî-nevâlar, şehensâh-ı nübüvvet, maksad-ı mecmû‘-ı ümmet, dürr-i kıymet ü bahâ, güher-i nûr-ı imân” gibi kelime ve terkipler bulunmaktadır.

*Çağatay Türkçesinde yaygın olarak kullanılan belirtme hâl eki -nı/-ni, yönelme hâl eki -ga/-ka, ayrılma hâl eki -dın/-din şeklindedir (Argunşah, 2014, ss. 123-127). Şiirlerde belirtme hâl eki -ni (ümmetni, Resûl’ni), yönelme hâl eki -ge (‘âsilerge, ümmetge, derdige) biçiminde kullanılmıştır. Yönelme hâl eki hem gayın ile -ge şeklinde (غە) hem de kef ile -ke biçiminde (کا) yazılmıştır. Ekin âsilerge kelimesindeki kullanımı buna örnektir: (عاصیلارکا, ilk şiirin 1. bendi; عاصیلار غە, ilk şiirin 3. bendi). Ayrılma hâl eki -dın/-din şeklindedir (sıfâtıngdın, sendin, barçasıdın).

*Türkiye Türkçesinde d- ünsüzü ile başlayan bazı kelimeler şiirlerde t- ile başlamaktadır (til, tilep). Kelime sonunda ve ortasında da -d- yerine -t- kullanılmıştır (Yeti).

*Emir kipindeki -gıl/ -gil ekleri, kıl- fiilinin bulunduğu kelimelerde kullanılmamış, diğer durumlarda kullanılmıştır (itgil, açgıl, terahhum kıl, şefâ‘at kıl).

*İkinci tekil şahıs iyelik eki -ing (dîning, şer‘ing, özüng), ol- fiili bol- (bolupdur, bolmasa, bolgası), tamlayan eki -nı/-ni (nevâlarını, Ahmed’ni), sıfat fiil eki -gan/-gen biçimindedir (ötgen).

*Fiile gelen geniş zaman olumsuzluk eki -mes biçimindedir (bilmes).

*Çağatay Türkçesinde -ga/-gay gibi gelecek zaman çekiminde kullanılan ekler istek işleviyle de kullanılır (Argunşah, 2014, s. 175). Şiirlerde bu ekler hem gelecek hem de istek anlamını karşılayacak şekilde zikredilmiştir (mağfîret itgey, birgey).

*Türkiye Türkçesinde kullanılan bazı kelime ya da ekler ses değişimleriyle kullanılmıştır: kiçtiler (geçtiler), kirmün (girmesin), uş (şu), giçe (gece), ol (o), anga (ona), tangla (tan ağarma vakti, sabahleyin). Bununla birlikte Türkiye Türkçesinde bulunmayıp Çağatay Türkçesinde kullanılan kelimelere de yer verilmiştir: Kayda (nerede), igesiz (sahipsiz), birlen (ile), itgüçi (ederek), öt- (geç-), andağ (öyle, o şekilde), bar (var), tinmey (durmadan, sürekli), hemedin (herkesten), birgey (verir), itgey (eder), kaççe (nereye), bargay (varayım). 1. tekil şahıs zamiri men şeklindedir.

*Muharrem Şah’ın na‘tında aruzun *fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün* vezni, Şah Meşreb’in na‘tında ise *mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün* kalıbı kullanılmıştır.

*Metinlerde kimi yerlerde kullanılan atıf vavı (مالیم و انیم) malım u canım), muhtemelen vezin kaygısıyla, bazı bölümlerde kullanılmamıştır (مالیدین) mülk malıdın).

*Her iki şiirde de ayet iktibaslarına yer verilmiştir: “Göz (gördüğünden) şaşmadı...” (Necm 53/17), “... Ve ay yarıldı.” (Kamer 54/1), “Oysa daha önce onu inkâr etmişlerdi...” (Sebe 34/53).

3.5. Muhteva Özellikleri

Mecmuadaki na‘tlarda Hz. Peygamber’e duyulan derin sevgi anlatılır. Ayet iktibaslarıyla Hz. Peygamber’in zatının kutsiyetine deliller getirilir. Her iki şiirin bent sonlarında Hz. Peygamber’den şefa‘at talebi tekrar edilir. Şiirlerin türü na‘t olmakla birlikte bu yönüyle istişfâiyye ya da şefâat-nâme özelliği de taşımaktadır. Hz. Peygamber’den şefa‘at talebi, na‘tların tabii özelliklerindendir. Şairler, Hz. Peygamber’e olan muhabbetlerini anlatmakla birlikte kıyamet gününün zorlukları karşısında onun himayesine sığınıp ondan medet isterler. Çoğu zaman na‘tlarla müşterek karakter göstermekle birlikte istişfâiyye şiirleri daha çok Hz. Peygamber’den şefa‘at dileyen, münacat ve istimdad mahiyetindeki manzumelerdir (Çelebioğlu, 1998, s. 357). Kıyamet gününde ümmetine şefa‘at yetkisi verilen tek peygamber Hz. Muhammed’dir. Bundan dolayı İslam şairleri günah, kusur ve aczlerini dile getirip Hz. Peygamber’den istimdat istemek, ona iltica etmek ve ondan şefa‘at talep etmek amacıyla şefâat-nâmeler yazmışlardır (Tok, 2005, s. 8).

Fuzûlî’nin *Su Kasîdesi*’nde görüldüğü gibi kimi şairler, şiirlerinin bir bölümünde şefa‘at talebini dillendirirken bazı şairler bu isteklerini şiirlerinde yinelemeyi tercih eder. Başlangıçta na‘tlar içinde bir bölüm olan şefa‘atle ilgili mısralar, zamanla genişlemiş ve *şefâat-nâme* adıyla farklı bir türün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Hasan Kaplan, bir yazısında konuyla ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

“Bilhassa naatlarda, şefa‘at belli bir anlatım kompozisyonu ile yer almıştır. Zaman içinde şefa‘at-nameler naatlardan bağımsız bir hâl almış, müstakil bir türe dönüşmüştür. Şairleri na‘t türünde şiir yazmaya sevk eden en önemli husus, onun şefa‘atine nail olabilme ümididir. Naatlar yalnızca Hz. Peygamber’in methedildiği şiirler olmayıp şairin günahkârlığını vurguladığı, Hz. Peygamber’in şefa‘atini talep ettiği istişfa veya istimdad mahiyetinde şiirler olmuştur.”(Kaplan, 2022, s. 165).

Çalışmaya konu olan şiirlerde de Hz. Peygamber’den şefa‘at talebi dile getirilmekle beraber manzumeleri tür olarak şefâat-nâme değil de na‘t başlığı altında ele almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü muhammes nazım şekliyle yazılan ilk şiirin başlığı *Na‘t-i Muharrem Şâh* şeklindedir. İkinci şiirin başlığında na‘t ifadesi olmamakla birlikte şiirin son bendinde şair, *Kil ey Meşreb Resûl’ni na‘tığa açğıl zebâningni* mısraına yer verir. Bu ifadelerden hareketle şairlerin, şiirlerini na‘t olarak nitelediği görülmektedir. Şiirlerdeki bu başlık ve mısralar dikkate alınarak her iki şiir de na‘t olarak değerlendirilmiştir. Bununla beraber her iki na‘tta da şefâat-nâmelere ait belirgin özelliklerin görüldüğü söylenebilir.

Mecmuadaki ilk na‘t Muharrem Şah’a aittir. Şair, na‘tına doğrudan Hz. Peygamber’e hitapla başlar. Şaire göre Hz. Peygamber’in sıfatlarının üstünlüğü her dilde söylenir. O, peygamberlerin padişahı ve evliyaların rehberidir. Onun vasıtasıyla gelen din asilere rehber, şaşkınlara yol gösterici olmuştur. Bendin son mısraında mahşer günü Hz. Peygamber’den şefa‘at ümidi dile getirilir ve bu istek her bendin sonunda tekrar edilir.

İkinci bentte Allah Teâla’nın Hz. Peygamber’i yüce zatına sevgili olarak yarattığı vurgulanmaktadır. Onu günahkârların dertlerine derman olabilecek maharetli bir tabip eylemiştir. Şiirde, Necm suresinin 17. ayetindeki “Göz (gördüğünden) şaşmadı...” ifadesi gül bahçesine benzetilmiş, Hz. Peygamber de o bahçenin bülbülü olarak tavsif edilmiştir.

Üçüncü bentte Kamer suresinin ilk ayeti olan “Ve ay yarıldı.” bölümü iktibas edilmiştir. Şaire göre bu ifade, Hz. Peygamber’i vafetmektedir. Ayetle mucizesi teyit edilen böyle bir peygamberi kim inkâr edebilir? Bendin sonunda mahşer gününde Hz. Peygamber’den garip, asi ve nasipsizlere şefa‘at talep edilmektedir.

Dördüncü bentte Hz. Peygamber’in nübüvvet şehenşahı, cömertlik ve kerem madeni, peygamberlerin ve evliyaların hepsinden daha muhterem olduğu dile getirilir. Getirdiği din ve şeriatın âlemin tamamına yayılıp nişan olduğu belirtilir. Hz. Peygamber’in ayağının toprağı gözlere sürme, levha ve kalem olabileceği ifade edilir.

Beşinci bentte şair, ferman dinlemeyen nefsin elinde daima günah ile kaldığını, kıyamet günü Hz. Peygamber’in iltifatı olmazsa hâlinin perişan olacağını, utanılacak yüzü ile nereye varacağını bilemediğini ve çaresizliğini dile getirir. Hz. Peygamber’in herkesin sığınağı olduğunu ifade edip ondan yardım ister.

Altıncı bentteki ifadelerle göre Miraç gecesi yedi kat felekler süslenmiş, Hz. Peygamber’in ayağı “iki yay aralığı kadar” (Necm 53/9) mesafeye ulaşmıştır. O gece Hz. Cebrail, Hz. Peygamber’e yol arkadaşı, pabuçlarının toprağı ise arş-ı azamın göz aydınlığı olmuştur.

Yedinci bentte şair, yine çaresizliğini dile getirmekte ve Hz. Peygamber’den başka şefkatli sığınağı olmadığını söylemektedir. Muharrem Şah, kendini sahipsiz, başıboş köpeklere benzetmekte, hor ve hakir görmektedir. Hiç kimsenin kendini anlayamayacağını ifade edip bahtı kara olduğunu söyleyip merhamet talep etmektedir.

Sekizinci ve son bentte şairin mahlasına yer verilir. Kendini “bîçâre Ahmed” olarak tanıtan şair, günah hastalığı ile melûl olduğunu söyleyip resullerin sonuncusu ve efendisi olan Hz. Peygamber’den yardım talebini yineler. Allah’ın nasipsizlerin duasını kabul ettiğini söyler. Ümmetin hepsinin maksadı Hz. Peygamber’e olan iltica ile yerine gelir. Şair, asi ümmete şefaate talebiyle şiiri sonlandırır.

Mecmuadaki ikinci na‘tta da Hz. Peygamber’in vasıfları dile getirilmekle beraber şiirde yoğun olan tema yine şefaate talebidir. Bu istek şiirin her bendinde tekrar edilir. İlk bentte Allah’ın zikirle geçen ömür ganimet ama Allah’ı hatırlamadan geçen ömrün kıyamet olduğu, dünya lezzetini terk edenlerin manevî yardıma ulaştığı ve bu kimselerin Hz. Muhammed’in has ümmeti olduğu dile getirilir. Hz. Peygamber’e ümmet olanların ve ondan şefaate talep edenlerin samimi bir şekilde ve sürekli Hz. Peygamber’in ismini zikrettikleri dile getirilir.

İkinci bentte Hz. Peygamber’in ata, ana kavim ve kabileden geçip ümmetini koruyup gözettileri, asi ümmet için daima kanlı su yuttukları anlatılır. Onun yolunda gidenlerin de Mustafa deyip dünya lezzetlerinden vazgeçtikleri, mal mülkten geçip zevk ve lezzetleri unuttukları dile getirilir.

Üçüncü bentte, önceki şiirde olduğu gibi Miraç hadisesine telmih yapılır. O günde Hz. Peygamber’in “iki yay aralığı”na vardığı, aradaki perdeyi kaldırıp Allah ile perdesiz görüştüğü, her şeyden geçip ümmetini hatırladığı ve cennete ümmetinden başkası girmeyeceğine dair söz aldığı ifade edilir.

Dördüncü bentte şair, canını ve malını Hz. Muhammed’e feda ettiğini söyler. Onu imanın tazeliği ve nuru olarak görür. Evliyaların tamamı, Hz. Ahmed’in gedasıdır. O ise hakikat denizinin kıymetli ve paha biçilmez incisidir.

Şiirin beşinci ve son bendinde şair, tecrit yoluyla kendine hitap eder. “Gel ey Meşreb dilini Resul’ün na‘tına aç” diyerek Resulullah hakkında na‘t yazmayı kendi kendine salık verir. Marifet ile pişip olgunlaşma arzusunu dile getirir. Mahşer günü günahlarına mağfiret ettiği takdirde Allah’ın kendine iman nurunun cevherini vereceğini söyler.

Sonuç

Türk İslam edebiyatına ait manzum dinî türler arasında na‘tların önemli bir yer vardır. Na‘tlarda Hz. Peygamber’e olan sevgi ve muhabbet dile getirilmiş, onun üstün vasıflarına, hadislerine ve mucizelerine yer verilmiştir. Kıyamet gününün dehşetinde ondan şefaate istenmiştir. Klasik Türk edebiyatı geleneğinde na‘tlar tevhit ve münacatlardan sonra gelen şiir türleridir. Na‘tlar Osmanlı coğrafyasında gelişen klasik Türk edebiyatında olduğu gibi Doğu Türkleri arasında gelişen Çağatay Türkçesi ile de kaleme alınmıştır.

Çalışmada Erzurum Seyfettin Özege Kütüphanesindeki bir mecmuada kayıtlı olan ve Çağatay Türkçesi ile yazılan iki na‘t incelenmiştir. İlki muhammes-i mütekerrir nazım şekliyle yazılmış 8 bentlik bir şiir, diğeri müseddes-i mütekerrir nazım şekliyle yazılmış 5 bentlik bir şiirdir. Şiirlerde aruz ölçüsü kullanılmıştır. Na‘tlardan ilki Muharrem Şah’a, ikincisi Şah

Meşreb'e aittir. Muharrem Şah'ın na'tının son bendinde *Ahmed* mahlasına yer verilmiştir. Kaynaklarda şimdiye kadar Muharrem Şah adında Ahmed mahlaslı bir şaire rastlanmamıştır. Şah Meşreb ise on yedinci yüzyıl Özbek şairidir. Meşreb'e ait olan şiir, hem içerik hem de dil açısından şairin tasavvufi bir çevrede yetiştiğini ve Hz. Peygamber sevgisini içselleştirmiş bir kimliğe sahip olduğunu düşündürmektedir. Muharrem Şah'ın da benzer duyarlılığı ve edebî üslubu ile dönemin aynı manevî ikliminden beslendiği anlaşılmaktadır.

Her iki manzumede Hz. Peygamber medh ü sena edilmiş, ona olan derin sevgi dile getirilmiş, mucizelerine değinilmiş ve ondan şefaata talep edilmiştir. Şiirler Hz. Muhammed'e duyulan muhabbeti içten bir anlatımla dile getirirken aynı zamanda şefaata dileğini merkeze alan bir yaklaşımla kaleme alınmıştır. Metinlerde şairlerin, kendilerinin ve ümmetin günahkârlığını itiraf ederek Resulullah'tan şefaata talebinde bulunması dikkat çekicidir. Bu muhteva özelliği, başlık ve mısralarında na't olarak belirtilmiş olmasına rağmen, bu metinlerin sadece na't değil, aynı zamanda *şefâat-nâme* olarak da değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum, na't türünün zaman zaman şefâat-nâmeyle içerik bakımından kesiştiğini, türler arası geçişkenliğin olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle na'tlar, *şefâat-nâme* hüviyeti de taşımakta dolayısıyla klasik na't geleneği içerisinde özel bir yere oturmaktadır.

Arapça ve Farsça kelime/tamlamalara da yer verilen şiirlerde, Özbek Türkçesine ait ekler dikkat çekmiştir. Çalışmada bu ekler, Özbek Türkçesine mahsus kelimeler ve Türkiye Türkçesinde ses değişikliğiyle kullanılan kelimeler tespit edilmiştir. Şiirlerde özellikle Hz. Peygamber'in şakk-ı kamer, Miraç gibi mucizelerine atıfta bulunan ayet iktibaslarıyla karşılaşmıştır. Metinlerde kullanılan dil ve anlatım özellikleri, dönemin Çağatay Türkçesinin şiir diline yansıyan zenginliğini göstermekte; mecaz, teşbih ve dua cümleleriyle yoğunlaşan söyleyiş tarzı, klasik şiirin estetik yapısını yansıtmaktadır.

Taş baskı usulüyle talik hatla basılmış olan eser metinleri iyi korunmuş ve genellikle okunaklıdır. Daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olan şiirler, ilk defa orijinal nüshasından hareketle transkripsiyonlu Latin alfabesine aktarılmıştır. Eski Türkçeden itibaren takip edilebilen birkaç önemli dil özelliği ve na'tların bulunduğu mecmuadaki şair isimlerinden hareketle manzumelerin yazıldığı dönem belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bilgilerden yola çıkarak Çağatay Türkçesinin son dönemine ait dil özelliklerini taşıyan na'tların en geç on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru yazıldığı söylenebilir. Ekler kısmında şiirlerin orijinal metinleri de verilmiştir.

Bu çalışma ile Osmanlı ve Çağatay sahasında gelişen klasik şiir geleneğinin birçok açıdan benzerlik gösterdiği şiir örnekleri incelenmeye çalışılmıştır. Bazı şive farklılıkları dışında her iki geleneğin de ortak özellikler taşıdığı görülmüştür. Çalışma ile na't türüne iki şiir daha ilave edilmekle beraber hem Doğu Türkleri arasındaki Peygamber sevgisi ortaya konulmaya çalışılmış hem de klasik şiir geleneğinin Osmanlı coğrafyasıyla benzer şekilde Çağatay sahasında da devam ettiren şiir örnekleri incelenmeye çalışılmıştır. İslam inancının etkisiyle kaleme alınan şiirler, klasik Türk edebiyatı geleneğinin Doğu Türkleri arasında da aynı şekilde devam ettiğini göstermektedir. Şiirler, Osmanlı sahasındaki edebî geleneğin Orta Asya'da da aynen devam ettiğinin somut örnekleridir. Bu durum, coğrafi farklılıklarına rağmen, Türklerin aynı dili ve inancı temsil ettiklerinin, aynı edebî geleneği sürdürdüklerinin de bir göstergesidir.

Bu iki na't-ı şerif'in gün yüzüne çıkarılması, Çağatay Türkçesi şiir mirasına yeni katkılar sunmakta ve klasik na't geleneğinin farklı coğrafya ve kimliklerdeki yansımalarını görünür kılmaktadır. Şiirlerin şekil, muhteva ve dil özellikleri yanında, şairlerin kimliklerine dair yapılan değerlendirmeler de hem edebiyat hem de tasavvuf kültürü açısından dikkate değer veriler sağlamaktadır. Bu yönüyle eserler, gerek akademik araştırmalar gerekse klasik metinler üzerine yapılan edebî incelemeler açısından önemli birer kaynak niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Akkaya, H. (2017). Hüzün temrinleri. *Türk Dili Dergisi*, CX(785).
- Argunşah, M. (2014). *Çağatay Türkçesi* (2. Baskı). Kesit Yayınları.
- Ayçiçeği, B. (Ed.). (2024). *Türk edebiyatında Bûsîrî'nin kasîde-i bürde'si*. DBY Yayınları
- Canım, R. (2014). *Divan edebiyatında türler*. Grafiker Yayınları.
- Çelebioğlu, Â. (1994). Kültür ve edebiyatımızda Allah (c. c.). *Bir Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1, 39-57.
- Çelebioğlu, Â. (1998). *Eski Türk edebiyatı araştırmaları*. MEB Yayınları.
- Çetişli, İ. (2012). *Türk şiirinde (1860—2011) Hz. Peygamber*. Akçağ Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat* (18. Baskı). Aydın Kitabevi Yayınları.
- Fidancı, M. (1994). *Şah Meşreb Menakıb-namesi (inceleme-metin-sözlük)* [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Gedik, S. (2010). *Baba Rahim Meşreb'in Kitab-ı mebde-i Nur mesnevisi (İnceleme-metin-gramer-dizin)* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Güneş, M. (2014). *Klasik Türk edebiyatında Hz.Peygamber Konulu Türler ve Su Kasidesi Şerhi*. Hoşgörü Yayınları.
- İpekten, H. (2017). *Eski Türk Edebiyatı nazım şekilleri ve aruz* (21. Baskı). Dergâh Yayınları.
- Janos Eckmann. (2005). *Çağatayca el kitabı* (G. Karaağaç, Çev.; 3. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Kaplan, H. (2022). Naattan Şefaate, İstimdaddan İstişfaya: Süleyman'ın Şefaate-nameleri. *İçinde ağız ve dil araştırmalarına adanan Bir Ömür Prof. Dr. Jale Öztürk'e Armağan* (ss. 163-202). Sonçağ Akademi.
- Kaplan, M. (2010). *Klasik Türk şiirinde Hz. Muhammed*. Etkileşim Yayınları.
- Karakoç, S. (1997). *Edebiyat yazıları I (Medeniyetin rüyası rüyanın medeniyeti şiir)*. Diriliş Yayınları.
- Mermer, K. (2018). *Klâsik Şerh geleneğinde üslûp Kasîde-i Bürde örneği*. İz Yayıncılık.
- Pala, İ. (1999). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. Ötüken Yayınları.
- Saraç, M. A. Y. (2007). *Klâsik edebiyat bilgisi: Biçim-Ölçü-Kafiye*. 3F Yayınevi.
- Şemsettin Sami. (2019). *Kâmûs-ı Türkî*. İdeal Kültür-Yayıncılık.
- Şener, H. İ. (1986). Türk Divân edebiyatında Na't ve bazı Na't Mecmû'aları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3, Article 3.
- Şener, H. İ. (1995). *Kasîde-i Bürde Kasîde-i Bür'e ve Su Kasîdesi (Metin-Mukâyese-Tahlil)*. İrfan Kültür Eğitim Derneği.
- Tok, V. A. (2005). *Gül arzusu (Na't tahlilleri)*. Laçın Yayınları.
- Tolkun, S. (2001). Meşreb (1640-1711). *Türk Kültürü Dergisi*, 454, 110-115.
- Vedat Ali Tok (Ed.). (2005). *Özlem yağmurları Na't antolojisi*. Berceste Yayınları.
- Yeniterzi, E. (1989). *Dîvan şiirinde Na't*. [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeniterzi, E. (1993). *Divan şiirinde Na't*. TDV Yayınları.
- Yeniterzi, E. (2015). *Türk edebiyatında Na'tlar (Antoloji)*. TDV Yayınları.

Extended Summary

In Turkish literature, poems written with the love of the Prophet (PBUH) make up a significant number. Among the literary works written on religious subjects, especially in the poetry genre, the verses with the most examples are about the Prophet (pbuh). These poems have an important place both in terms of quality and quantity. As in other Islamic literatures, a literary genre has been formed in Turkish literature about almost every state, every action, and every word of the Prophet (pbuh). In addition to narrative poems such as sîrah, mirajıyya, regaibiyya, mawlid, forty hadiths, hilye, na't, which have a strong literary aspect, have also been written about him. In Islamic literatures, the poems written to praise the Prophet, to ask for his intercession and to declare his beautiful qualities are called na't. Na't has an important place among the poetic religious genres of Turkish Islamic literature. Na't were first seen in Arabic literature and then passed to Persian and Turkish literature.

Na'tlar comes after tawhid and munajat in the tradition of classical literature. Although the praise poems written about the four caliphs or some saints are also called na't, in time this genre became a special name for the

praise poems written about the Prophet of Islam, Prophet Muhammad Mustafa (pbuh). In na't, love and affection for the Prophet (pbuh) is expressed, his superior qualities, hadiths and miracles are included. Intercession is requested from him in the terror of the Day of Judgment. In the tradition of classical Turkish literature, na't are the poetry genres that come after tawhid and munajat. Na't are one of the types of poetry in which both Eastern and Western Turks express their love for the Prophet (pbuh) in the vast geography where Turks live. In addition to the tradition of na't in the Anatolian region, there are many examples of na't in the Turkistan region in the Chagatai region, which is the manifestation of the love of the Prophet in poetry. In this study, two na't written in Chagatai Turkish will be analyzed. The first na't, which has not been the subject of any study and has not been found in written sources so far, belongs to an unidentified poet named Muharrem Shah, and the other belongs to Shah Baba Mashreb (d. 1711).

The Na't are recorded in the Seyfettin Özege Catalog of Atatürk University Library in a collection printed in Ottoman Turkish and lithographed. The title of the first verse is Na't-i Muharrem Shah and the second is Musaddes-i Shah Meşreb 'Aleyhirrahme Şehîd. In the last line of the first poem, Muharrem Shah's pseudonym is Ahmad-i biçâre. However, no information about a poet named Muharrem Shah with the pseudonym Ahmad has yet been found in the sources. Shah Mashreb is a 17th century Uzbek poet. In both poems, the Prophet (pbuh) is praised, deep love for him is expressed, his miracles are mentioned and his intercession is requested. The language features of the last period of Chagatai Turkish are seen in Na't. In the poems, which also include Arabic and Persian words/phrases, the suffixes belonging to Uzbek Turkish attract attention. In the poems, especially verse quotations referring to the miracles of the Prophet (pbuh) such as Shakk-ı Kamer and Miraj are included. The language and expression features used in the texts show the richness of the Chagatai Turkish of the period reflected in the language of poetry; the style of discourse intensified with metaphors, similes and prayer sentences reflects the aesthetic structure of classical poetry. The na't, in which a deep respect and love for the Prophet (pbuh) is expressed, were written in the tradition of classical literature. The first muhammes and the second musaddes. Aruz meter was used in the poems. The first na't consists of 8 lines and the second of 5 lines. In this study, both na't-i sharifs were analyzed in terms of their form, content and language features, and it was tried to examine how the love and personality of the Prophet (pbuh) was reflected among the Eastern Turks.

The texts of the works, which were printed in talik calligraphy with stone printing method, are well preserved and generally legible. The poems, which have not been published anywhere before, have been transcribed into Latin alphabet for the first time based on the original manuscript. Based on a few important language features that can be traced from Old Turkish and the names of the poets in the collection of na't, the period in which the poems were written has been tried to be determined. Based on this information, it can be said that the na't poems with the language features of the last period of Chagatai Turkish were written towards the end of the eighteenth century at the latest. The original texts of the poems are also given in the appendices.

With this study, it has been tried to examine the poetry examples in which the classical poetry tradition developed in the Ottoman and Chagatai fields are similar in many respects. Apart from some dialectal differences, both traditions have common features. Although two more poems were added to the na't genre with this study, it was tried to reveal the love for the Prophet among the Eastern Turks and to examine the examples of poems that continue the classical poetry tradition in the Chagatai field similar to the Ottoman geography. The poems written under the influence of the Islamic faith show that the tradition of classical Turkish literature continues in the same way among the Eastern Turks. The poems are concrete examples of the continuation of the literary tradition in the Ottoman field in Central Asia. This is also an indication that despite their geographical differences, Turks represent the same language and faith, and continue the same literary tradition.

The unearthing of these two na't-i sharifs makes new contributions to the poetic heritage of Chagatai Turkish and makes visible the reflections of the classical na't tradition in different geographies and identities. In addition to the form, content and language features of the poems, the evaluations on the identities of the poets provide remarkable data in terms of both literature and Sufi culture. In this respect, the works are important sources for both academic research and literary studies on classical texts.

4. Metinler³

4.1. Muharrem Şah'ın Na'tı

[s. 105]

Na't-ı Muḥarrem Şāh

³ Çalışmada transkripsiyon işaretlerine bağlı kalınarak şiir metinlerinin çevirisi yapılmıştır. Metin kurulumunda özel isimlerin büyük harfle başlatılmasına ve bu adlara gelen çekim eklerinin kesme işareti ile ayrılmasına dikkat edilmiştir. Metinde atf vavı kimi yerlerde kullanılmış, bazı bölümlerde ise kullanılmamıştır. Birlik sağlanması adına atf vavlarının hepsi çevriyazıda gösterilmiştir. Metinde iktibas yoluyla zikredilen ayetler italik yazılmış ve dipnotta meallerine yer verilmiştir.

[Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün]

1. Ey sıfatıngdın tekellüm her til üzre nîk senā
Pādişāhsın enbiyā vü reh-nümā-yı evliyā
Dīning [ü] şer‘ing bolupdur ‘āşilerge reh-nümā
Sendin ümmīdim şefā‘at tangladur rûz-ı cezā
‘Āşī ümmetge şefā‘at yâ Muhammed Muştafā

*Ey sıfatlarını her dilin iyilikle ve övgüyle anlattığı (peygamber)
Peygamberler padişahı, evliyaların yol göstericisisin.
Dinin, şeriatın asilerin rehberi olmuştur.
Ceza gününün sabahında senden şefaet ümidim (vardır).
Asi ümmete şefaet (et) yâ Muhammed Mustafa!..*

2. Hāk Te‘ālā zāt-ı a‘lāning yaratmışdur ḥabīb
Ma‘siyet derdige dermān itgüçi ḥāzık ṭabīb
Çünkü māzāğa‘l-başar⁴ gül-zārıdur sen ‘andelīb
Rûz-ı mahşer mihr [ü] şefkat bizge olğan mu naşīb
‘Āşī ümmetge şefā‘at yâ Muhammed Muştafā

*Hak Teâlâ yüce zatını (kendisine) sevgili (olarak) yaratmıştır.
(Seni) günah derdine درمان maharetli tabip eylemiştir.
Çünkü “Göz (gördüğünden) şaşmadı.” gül bahçesidir, sen (o bahçenin)
bülbulüsün.
Mahşer günü (acaba) dostluk ve şefkatin bize nasip olur mu?
Asi ümmete şefaet (et) yâ Muhammed Mustafa!..*

3. Kim sening vaşfingda nāzil boldı ve‘n-şakke‘l-kamer⁵
Kim anga inkâr ityer kaşdā vü ‘amdā kad kefer⁶
Bu ġarīb-i bī-nevālar ḥālige itgil nazar
Rûz-ı mahşer ‘āşilerge sen şefā‘at kıl meger
‘Āşī ümmetge şefā‘at yâ Muhammed Muştafā

*Ki senin vashında “Ve ay yarıldı.” (ayeti) nazil oldu.
Kim onu kasten inkâr edebilir “Oysa daha önce onu inkâr etmişlerdi.”
Bu garip ve nasipsizlerin hâline nazar et.
Mahşer günü sen asilere şefaet kıl.
Asi ümmete şefaet (et) yâ Muhammed Mustafa!..*

4. Ey şehensāh-ı nübüvvet ma‘den-i cūd u kerem
Enbiyā vü evliyālar barçasıdın muhterem

⁴ “Göz (gördüğünden) şaşmadı...” (Necm 53/17).

⁵ “... Ve ay yarıldı.” (Kamer 54/1).

⁶ “Oysa daha önce onu inkâr etmişlerdi...” (Sebe 34/53).

Dīning ü şer‘ing yayıldı barça ‘ālemge ‘alem
Hāk-i pāying tūtiyā-yı dīde-i levḥ ü kalem
‘Āṣī ümmetge şefā‘at yâ Muhammed Muştafâ

*Ey nübüvvetin şahlar şahı, cömertlik ve kerem madeni,
Peygamberlerin ve evliyaların hepsinden (daha) muhterem,
Dinin ve şeriatın âlemin tamamına nişan (olup) yayıldı.
Ayağının toprağı gözlere sürme, levha ve kalemdir.
Asi ümmete şefa'at (et) yâ Muhammed Mustafa!..*

5. Yâ Resûla'llâh özüng barçağa püşt [ü] penâh
Nefs-i nâ-fermân elinde kılmışam dāyim günâh
İltifâtıng bolmasa tangla bolur hâlim tebâh
Kayda bargay men meni şermende nâme-i siyâh
‘Āṣī ümmetge şefā‘at yâ Muhammed Muştafâ

*Yâ Resulullah özün herkesin sığınağıdır.
Ferman dinlemeyen nefsim elinde daima günah işlemişim.
Kıyamet sabahında iltifatın olmazsa hâlim perişan olur.
Utanılacak (hâlimle) kara yazımı (nâmemi) nereye
kaydedeyim/yazayım?
Asi ümmete şefa'at (et) yâ Muhammed Mustafa!..*

[s. 106]

6. Yeti kat gerdün müzeyyen boldı Mi‘râc akşamıng
Kâbe kavseynâ vü ev ednâğa⁷ yetti maḳdeming
Ḥazret-i Cibrîl idi ol giçe yâr-ı hem-deming
Hāk-i na‘leyning ziyâ-yı çeşm-i ‘arş-ı a‘zaming
‘Āṣī ümmetge şefā‘at yâ Muhammed Muştafâ

*Yedi kat felekler Miraç akşamı süslendi
Ayağın “iki yay aralığı kadar” (mesafeye) ulaştı.
O gece Hazret-i Cebrail yol arkadaşın idi.
Pabuçlarının/ayağının toprağı arş-ı azamın göz aydınlığı (oldu).
Asi ümmete şefa'at (et) yâ Muhammed Mustafa!..*

7. Sendin özge mihrübânım yok besî bî-çâre men
İgesiz itler gibi taḳsîm üçün âvâre men
Hiç kişi bilmes meni ‘âlem-ârânı kâre men
Yâ nebiyya'llâh teraḥḥum kıl ki baht-ı kâre men
‘Āṣī ümmetge şefā‘at yâ Muhammed Muştafâ

Senden başka şefkatli sığınağım yok, çaresizim ben.

⁷ “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar ... oldu.” (Necm 53/9).

*Sahipsiz köpekler gibi başıboş kalmışım ben.
Hiç kimse bilmez beni, ben âlemi süslemeye çalışanım.
Ey Allah'ın nebisi merhamet et ki ben bahtı karayım.
Asi ümmete şefa'at (et) yâ Muhammed Mustafa!..*

8. Aḥmed-i bî-çâre bolmışdur günâh birlen melûl
İsti‘ânet kıl anga yâ seyyid [ü] ḥateme'r-resûl
Bî-nevâlarını du‘âsını Ḥudâ kılğay kabûl
Makşad-ı mecmû‘-ı ümmet bolğası sendin ḥuşûl
‘Âşî ümmetge şefâ‘at yâ Muhammed Muştafâ

*Çaresiz Ahmed günah ile melul olmuştur.
Yardım et ona ey resullerin sonuncusu (ve) efendisi!
Nasipsizlerin duasını Allah kabul kılar.
Ümmetin hepsinin maksadı senden husul eder.
Asi ümmete şefa'at (et) yâ Muhammed Mustafa!..*

4.2. Şah Meşreb'in Na‘tı

[s. 107]

Müseddes-i Şâh Meşreb ‘Aleyhi’r-raḥme Şehîd

[Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün]

1. Ḥudâ'nı yâdı birlen ötgen ‘ömrüngni ğanîmetdir
Velî bî-yâd-ı Ḥaḳḳ ötgen nefesni sen kıyâmetdir
Bu dünyâ lezzetini kim ki terk itti be-himmetdir
Uş andağ bendeni sen ümmet-i ḥâşş-ı Muhammed'dir
Senem ümmet[i] bolsang cân diling birlen Muhammed dir
Şefâ‘atdın ümîding bar bolsa tinmey Aḥmed dir

*Allah'ın zikriyle geçen ömür ganimettir.
Ama Allah'ı hatırlamadan nefesini geçirirsen (bu) kıyamettir.
Dünya lezzetini kim ki terk etti o manevi yardıma ulaşmıştır.
İşte öyle ki şu kulun Muhammed'in has ümmetidir.
Sen ümmeti olsan can, gönül ile birlikte Muhammed der.
Şefaatten ümidin var ise durmadan Ahmed der(sin).*

[s. 108]

2. Ata birlen anadın kiçtiler ümmetni tuttılar
Bu ‘âşî ümmet üçün dâyimâ ḥun-âbe yuttılar
Bu dünyâ lezzetidin Muştafâ dip kaçça ottılar
Tamâm-ı mülk ü mālîdın kiçip lezzet unuttılar
Senem ümmet[i] bolsang cân diling birlen Muhammed dir
Şefâ‘atdın ümîding bar bolsa tinmey Aḥmed dir

*Ata ile anadan geçtiler, ümmeti tuttular.
Bu asi ümmet için daima kanlı su/gözyaşı yuttular.
Dünya lezzetlerinden Mustafa deyip nereye geçtiler?
Mülk ve malın tamamından geçip lezzeti unuttular.
Sen ümmeti olsan can, gönül ile birlikte Muhammed der.
Şefaatten ümidin var ise durmadan Ahmed der(sin).*

3. Uş ol gün yeke Hazret kâbe kavseynāğa⁸ yettiler
Hicâb perdeni taşılap Hudâ birlen gepürdiler
Hemedin kiçtiler ol dem tilep ümmetni aldılar
Behiştge ğayr-ı ümmet kirmün dip va‘de aldılar
Senem ümmet[i] bolsang cân diling birlen Muḥammed dir
Şefâ‘atdın ümîding bar bolsa tinmey Aḥmed dir

*İşte o gün tek (başına) Hazret(‘e) “iki yay aralığı”nca vardılar.
Aradaki perdeyi kaldırıp Allah ile perdesiz konuştular.
Her şeyden geçtiler, o an ümmetini dileyip aldılar.
Cennete ümmetinden başkası girmeyecek deyip söz aldılar.
Sen ümmeti olsan can, gönül ile birlikte Muhammed der.
Şefaatten ümidin var ise durmadan Ahmed der(sin).*

4. Tamām-ı mālım u cānım Muḥammed’ni fedāsıdır
İmānım revnaķı hem nūr-ı Aḥmed’ni fedāsıdır
Tamām-ı evliyālar cümle Aḥmed’ni gedāsıdır
Haķıķat bahrini Aḥmed dūr-i kıymet bahāsıdır
Senem ümmet[i] bolsang cân diling birlen Muḥammed dir
Şefâ‘atdın ümîding bar bolsa tinmey Aḥmed dir

*Malımın tamamı ve canım Muhammed’e feda olsun.
Hem imânımın tazeliği Ahmed’in nuruna feda olsun.
Evliyaların tamamı, hepsi Ahmed’in gedasıdır.
Ahmed hakikat denizinin kıymetli ve paha biçilmez incisidir.
Sen ümmeti olsan can, gönül ile birlikte Muhammed der.
Şefaatten ümidin var ise durmadan Ahmed der(sin).*

5. Kil ey Meşreb Resûl’ni na‘tiğe açgıl zebāningnı
Pişürgil ma‘rifet birlen tamām-ı üstühāningnı
Ki şāyed rûz-ı maḥşer mağfîret itgey günāningnı
Hudâ destinge birgey gevher-i nūr-ı imāningnı
Senem ümmet[i] bolsang cân diling birlen Muḥammed dir
Şefâ‘atdın ümîding bar bolsa tinmey Aḥmed dir

⁸ “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar ... oldu.” (Necm 53/9).

*Gel ey Meşreb dilini Resul’ün na‘tına aç.
Kemiklerinin tamamını marifet ile pişir.
Ki şayet mahşer günü günahlarını bağışlarsa
Allah imân nurunun cevherini eline verir.
Sen ümmeti olsan can, gönül ile birlikte Muhammed der.
Şefaatten ümidin var ise durmadan Ahmed der(sin).*

EK-1: Na't-ı Muharrem Şah

نعت مجرم شاه
ای صفا بینکدین محکم هر تیل زور نه نیک پادشاه من انبیا و نه نهای اولیا
دینک شرعینک بولوبدور عاصیلار کا سن دین امیدم شفاعت تا نکادور روز
عاصی امت کا شفاعت یا محمد مصطفی
حق تعالی ذات اعلانیکی تیش دوجیب معصیت و دیکارمان اتیکو حی خادق طیب
چونکه مازاع البصر کلز ایدکن عندلیب روز عشره شفقت نیز کا اولغایو نصیب
عاصی امت کا شفاعت یا محمد مصطفی
کیم سنینک وصفینک نازل اولدی اثنو کیم انکا انکار ایتار قصد او غدا قد کفر
بو غریب بینو الارحالی کا اشیکیل نظر روز عشره عاصی لار غرض شفاعت قیل کر
عاصی امت کا شفاعت یا محمد مصطفی
ای شهنشاه نبوت معدن جود و کرم انبیا و اولیا لار برچ سیدین محترم
دینک شرعینک یاسیلدی برچ عالم غم خاک اهنک طوتیای دیره لوح و قلم
عاصی امت کا شفاعت یا محمد مصطفی
یار رسول لنگد اوزونک برچ غلچش پنا نفس نافرمان ایلیند قیلیشم دایم کنا
التفاتینک بولمسته نکلا بولور حالیم تباه قیده بارغایم منی شرمند ناله سیاه
عاصی امت کا شفاعت یا محمد مصطفی
یتی قت کردون فرین بو کدر معراج آفتاب قاق سینا و او ادنی غنیتی مقدینک

۱۰۶

حضرت جبریل ایله اویکچ یارهدینک خاک نعلینک ضیای چشم عرش عظیمینک
عاصی امت کا شفاعت یا محمد مصطفی
سندین اوز کامر با نیم یوق ییچاره ایکا سیرایت لاکه تقسیم اوچون آره من
هیچ کیشی سلیس منی عالم ارانی کارمن یابنی اندر حم قیل که نخت قاره من بو
عاصی امت کا شفاعت یا محمد مصطفی
احمد بیچاره بولیش دور کنه بر لال ملول استعانت قیل انکا یاسید ختم الرسل
بسیو لارنی دعائی خدایا قبول مقصد مجبور امت بولغوسی سندین حصول
عاصی امت کا شفاعت یا محمد مصطفی

EK-2: Müseddes-i Şâh Meşreb

مصدق شاه مشرب عليه الرحمة شهيد
خداي يادي برلان اولنگان عمر و نجات
بودنیا لذتی کیمکه ترک ایستی بهمت دیر
اوشنداغ بنده فی سنان مت خاص محمد دیر
سنم امت بوسنگ جان دلینک لان محمد دیر
شفا عتدین امید نیک بار بولسه تنیهای احمد دیر

۱۰۸
اتاب برلان انا دین کچتی لار امتنی توتیلار
بودنیا لذتیدن مصطفی دین قانچہ اوتیلار
سنم امت بوسنگ جان دلینک لان محمد دیر
شفا عتدین امید نیک بار بولسه تنیهای احمد دیر
اوش کون یک حضرت قاف سینا غیبتی لار
همه دین کچتی لار اولدم تنیای امتنی الدلای
سنم امت بوسنگ جان دلینک لان محمد دیر
شفا عتدین امید نیک بار بولسه تنیهای احمد دیر
تمامی مالیم و جانیم محمدنی فدا سیدور
تمامی اولیا لار جمله احمدنی کدا سیدور
سنم امت بوسنگ جان دلینک لان محمد دیر
شفا عتدین امید نیک بار بولسه تنیهای احمد دیر
کیل ای مشرب بولنی اعتیقه آچیل زینگی
کشتاید روز محشر مغفرت ایتکای کنایگی
سنم امت بوسنگ جان دلینک لان محمد دیر
شفا عتدین امید نیک بار بولسه تنیهای احمد دیر

